

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационния труд за присъждане на научната и образователна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика-Слухово-речева рехабилитация) на тема: **Динамика на слуховия гнозис след кохлеарна имплантация**

Автор: **Румяна Василева**

Научен ръководител: **проф. д-р Цанка Попзлатева**

Рецензент: **доц. д-р Неда Балканска**

Общо представяне на кандидата. Образователен и научен статус. Румяна Вадилева е магистър по Специална педагогика- Слухово-речева рехабилитация. Образованието си завършва през 1997 г. в СУ „Свети Климент Охридски“. От 1997-1999 г. продължава образователната си квалификация в областта на Слухово-речевата рехабилитация, като завършва специализация „Диагностика и терапия на леки комуникативни нарушения“. В продължение на 19 години (от 1999 г. до настоящия момент) докторантката работи като рехабилитатор на слуха и говора в различни институции- „Сентилион“ ООД; 13 ЦДГ „Ябълкова градина“; СУУУС „проф. д-р Дечо Денев“, УМБАЛ „Царица Йоанна-ИСУЛ“- УНГ клиника. В настоящия момент Румяна Василева е слухово-речеви рехабилитатор в СУУУС „проф. д-р Дечо Денев“, гр. София. Изброеното дотук е добър атестат, който говори за добро познаване на практиката и потребностите на целевата група, обект на изследване в дисертационния труд.

Цялостната дейност на Румяна Василева свидетелства за последователност и задълбоченост на интересите ѝ към проблемите на децата със слухови нарушения (в частност децата с кохлеарни импланти), както и за добра професионална подготовка в теоретично и практическо отношение.

Актуалност на дисертационния труд. Проблемът за кохлеарната имплантация (КИ) вече не е нов за нашата страна, но все още липсват изследвания, свързани с прогреса и имплантираните лица и факторите. Факторите, които оказват влияние върху този процес са многобройни и начинът, по който те се комбинират помежду си предопределя и крайния резултат от имплантацията. Важно е да се знае през какви етапи и с какви темпове преминава процеса на формиране на слуховата преработка на акустичната информация при различните групи деца. Всичко това е възможно да се установи само чрез изследователска дейност. В този

смисъл темата на настоящата разработка се характеризира с подчертана актуалност за съвременната научно-практическа сфера.

В структурно отношение разработката съдържа три глави, увод, заключение и приложения, като общият обем е 218 страници текст и 19 страници приложения. В приложенията детайлно е представен инструментът на изследването. Литературната справка съдържа 299 заглавия, от които 110 - на кирилица и 188-на латиница. Цитирани са 9 интернет източника.

Теоретичната постановка на проблема е представена в три основни посоки: динамика на слуховия гнозис в детското развитие, фактори, които влияят върху формирането на гнозисната функция и емпирични изследвания върху резултатите от кохлеарната имплантация. Много задълбочено се представя проблемът за формирането на слуховия гнозис в детска възраст във връзка с невроанатомичния модел за възприемане и обработка на акустичната информация, процесите на неговото съзряване в онтогенетичното развитие и проблемите на диагностиката на слуховите умения. Представени са съвременните звукоусилващи устройства, които стимулират остатъчния слух, както и устройството и същността на кохлеарната имплантация. Акцентира се върху ранната диагностика и слухово-вербалната рехабилитация като съществени фактори за оптимизиране на резултатите от кохлеарната имплантация, както и върху педагогическите подходи в езиковото обучение при увреден слух.

Следва да отбележа, че изложението се отличава с адекватен за научна разработка стил и добри умения за интерпретация на чуждия опит.

Дизайнът на емпиричното изследване е построен съответно изискванията на конструктивното изследване. Експериментът е с констатиращ и формиращ характер. Програмата на изследване съдържа целта, хипотезите, задачите, методите, контингента, методиката и процедурата на изследване. Така формулираните цел и хипотези отговарят на основните аспекти, отразени в теоретичната рамка. Поставените задачи съответстват на целта и научното предположение. Контингентът наброява 130 деца с прелингвистична глухота. Това е сериозна предпоставка за обективност на емпиричните данни. Информацията за участниците в изследването е изключително детайлна и подкрепена с таблици и графики. Във връзка с педагогическия експеримент много подробно е представена адаптирана терапевтична методика, която обединява в себе си съществени фрагменти от популярни в световен мащаб терапевтични програми. За целите на констатиращия експеримент докторантката прилага следните психометрични и диагностични процедури: международна батерия за измерване на слуховите реакции (EARS); профил за прогреса в слушането

(LIP); тест за слухова идентификация на едно- и многосрични думи (MTP); двусричен затворен тест (BIS); процедура за слухов скрининг (GASP); едносричен отворен тест (MOT) и тест за специфични езикови изречения (SLS). Този избор е убедително аргументиран.. Всяка една от оценъчните процедури е подробно описана и илюстрирана в приложенията. Статистическата обработка на данните е осъществена със Статистическия пакет за социални науки за Windows, SPSS- 17.0.

Данните са интерпретирани количествено и качествено по отношение на инструментите на изследването. Получените резултати, тяхната достоверност и начинът на обсъждането им са представени последователно и точно. Приложените таблици и диаграми, по подходящ начин, визуализират оценката на тестовите задачи по зададените параметри. Целенасочено и последователно се осъществява връзката между получените резултати и предварително формулираните хипотези на изследването.

Естеството на дисертационната разработка дава основание за някои **разяснителни въпроси:**

1. Факторът адекватен подбор на кандидатите за КИ не е включен в настоящия труд, но по лични впечатления- как се отразява качеството на подбора в предоперативния период върху регистрираните резултати след хирургичната интервенция?
2. В кои случаи е препоръчително включването на алтернативни средства за рехабилитация и обучение (като Жестов език, калкираща жестава реч, дактил) при деца с кохлеарна имплантация в следоперативния период?

Като основни препоръки мога да отбележа следните: да отпадне описанието на дисертационния труд в уводната част и да се представи по-точно устройството на кохлеарната имплантна система (с.44).

Текстът на автореферата отразява съдържанието на дисертацията. Налице са двадесет и три публикации по темата на дисертацията, които наред с богатата библиографска справка демонстрират едно високо научно равнище на докторантката.

Приносителите с научно-приложен характер на рецензирания труд са следните:

1. Научно и компетентно е систематизирана и анализирана теоретичната информация, посветена на въпросите за слуховия гнозис и неговото формиране при увреден слух. В нашата научна област разработките по тази проблематика не са много и това в

значителна степен обогатява както научната, така и практическата сфера;

2. Проверява се ефективността на стандартизирани за българския език методики, прилагани в следоперативния период при кохлеарна имплантация, за регистриране на динамиката на слуховия гнозис. Важно е да се отбележи, че докторантката е пряк участник в стандартизирането на част от използваните тестове;
3. Разработена е ефективна експериментална програма за стимулиране и развитие на слуховото възприятие като стратегия за следоперативна рехабилитация при кохлеарна имплантация;
4. На базата на проведения мащабен експеримент се открояват основните фактори, които влияят върху резултатите след кохлеарна имплантация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Обсъжданият проект на дисертация по актуалност, замисъл, начин на изложение, обработка и анализ на данните, както и неговите приносни моменти, удовлетворява изискванията на Закона за научните степени и звания. Това ми позволява да предложа на Уважаемото Научно жури да присъди на Румяна Василева образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика-Слухово-речева рехабилитация).

18.06.2018г.
гр. София

Рецензент:
(доц. д-р Н. Балканска)